

ПЛАН-КОНСПЕКТ ЗА ПОДГОТОВКА

за теста по философия – XII клас, Модул 2: Философия и ценности

Учебна 2026/2027 година

Как е устроен тестът: 22 въпроса с избираем отговор (по 1 точка), един отворен въпрос за личните ценности (5 т.) и кратко есе за ролята на изкуството (5 т.). Общо 32 точки. Научете понятията в Теми 1–5 и подгответе отговорите по указанията в Теми 6–7.

Тема 1. Ценностите

- **Ценност** – това, което е значимо, желано и важно за човека и обществото.
- **Аксиология** – философско учение за ценностите.
- **Видове ценности:** **естетически** (красота, изкуство), **морални** (добро, добродетел, уважение), **социални** (равенство, справедливост, солидарност), **религиозни** (свещено, вяра, святост).
- **Лични ценности** – убежденията за това кое е важно за конкретния човек (семейство, честност, свобода, знание). Те **ръководят избора и поведението** ни.
- **Йерархия на ценностите** – всеки човек подрежда ценностите си по важност; когато две ценности влязат в конфликт, изборът показва коя е по-висока за него.

Тема 2. Естественото, красотата и изкуството

- **Естественото като вкус и стил** – предпочитание към **автентичност и хармония с природата** (естествени материали, простота) – за разлика от изкуственото и индустриалното.
- **Естественото в изкуството** – представяне на **природни форми и естетика**.
- **Красота** – **естетическа категория**, която предизвиква **възхищение и удоволствие**. Тя не е нито само субективно преживяване, нито нещо напълно обективно, нито само физически белег.
- **Изкуството** служи за **изразяване на естетически преживявания и културни ценности** – не е само забавление или средство за печалба.
- **Естетизъм** – възглед, който поставя **красотата и изкуството като висша ценност** („изкуство заради изкуството“; представител – Оскар Уайлд).

Тема 3. Социални ценности

Ценност	Същност	Какво НЕ е
Равенство	Равни права и възможности за всички	Абсолютна еднаквост, еднакви доходи
Справедливост	Безпристрастно прилагане на правила и принципи	Произвол, привилегии, дискриминация
Солидарност	Взаимопомощ и подкрепа между членовете на обществото	Индивидуализъм, егоизъм, изолация

Тема 4. Морални ценности и отношения между хората

- **Добродетел** – **морално качество и положителна черта на характера** (честност, смелост, щедрост).
- **Уважение** – **признаване на достойнството и правата на всеки човек**. Не е страх или подчинение.

- **Симпатия** – положително чувство на привързаност и разбиране към другия.

Тема 5. Религиозни ценности

- **Религия** – занимава се с отношението между човека и божественото.
- **Вяра и религия**: вярата е лично убеждение, а религията е организирана система (учение, ритуали, общност, институции).
- **Свещено (сакрално)** – отличава се с извънредност и дълбоко уважение; противоположно на обикновеното и баналното.
- **Светско (профанно)** – обикновеният, ежедневен живот извън религиозната сфера.
- **Лична святост** – морална чистота и духовно съвършенство (не богатство, слава или власт).

Тема 6. Отворен въпрос: ценностите и изборите (5 т.)

За пълен брой точки отговорът трябва да има три части:

1. Обяснение: какво са личните ценности и как насочват решенията ни (2 т.).
2. Поне два конкретни примера (2 т.).
3. Ясна връзка „ценност – избор“ във всеки пример: „Тъй като ценя ..., избрах ...“ (1 т.).

Примери, които можете да използвате или да замените със свои:

- Човек, който цени **знанието**, се връща в училище като възрастен, въпреки че работи.
- Който цени **семейството**, отказва по-добре платена работа в чужбина, за да остане близо до децата си.
- Който цени **честността**, връща забравен портфейл, макар че никой не го вижда.
- Който цени **здравето**, се отказва от тютюнопушенето.

Тема 7. Кратко есе: ролята на изкуството (5 т.)

Структура:

1. Увод – формулирайте ясна теза (например: „Изкуството е огледало на обществото и начин хората да се разберат.“).
2. Изложение – един-два аргумента, всеки с конкретен пример (произведение, художник или явление).
3. Заключение – обобщете и потвърдете тезата.

Идеи за аргументи:

- Изкуството **изразява и съхранява културните ценности** и паметта на един народ.
- Изкуството **критикува и буди съвестта** – обръща внимание на войни, несправедливост, бедност.
- Изкуството **обединява хората** – музика, кино и театър събират хора от различни култури.
- Изкуството **лекува и успокоява** – доставя наслада и помага при стрес (арттерапия).
- В днешно време изкуството е **по-достъпно** (интернет, улично изкуство), но рискува да се превърне в стока или забавление.

Конкретни примери:

- Пабло Пикасо, „Герника“ – картина срещу ужасите на войната.
- Владимир Димитров – Майстора – българското село и природа като ценност.
- Уличното изкуство (графити, стенописи) – изкуство, което излиза при хората.
- Музикални фестивали и концерти – обединяват хиляди хора.

Съвети за теста

- При въпросите с избор внимавайте за думите „само“ и „напълно“ – отговорите с тях обикновено са грешни.
- На отворения въпрос и в есето не пропускайте примерите – без тях губите точки.
- Пишете на книжовен български и проверете текста преди предаване.

Изготвил:

Боян Михайлов